

🔍 Otsing

Arhitektuur

Film

Kirjandus

Kunst

Meedia

Muusika

Sotsiaalia

Teater

Teadus

Keel

Keele Infoleht

Eelproov Musikvereinile ja „Turangalîla-sümfoonia”

Igor Garšnek

Tallinna Filharmoonia hooaja avakontsert: Tallinna Filharmoonikud ja Lisa Smirnova (klaver, Austria) Andres Mustoneni dirigeerimisel 6. X Estonia kontserdisaalis. Olivier Messiaeni „Turangalîlasümfoonia”: ERSO, François Weigel (klaver, Prantsusmaa) ja Thomas Bloch (ondes martenot, Prantsusmaa) Nikolai Aleksejevi dirigeerimisel 8. X Estonia kontserdisaalis. Eelmise nädal pakkus sümfoonilises žanris kahtlemata põnevaid elamusi, kuna paaripäevase vahega võis Estonia kontserdisaalis osa saada koguni kahest tähelepanuväärsest muusikaõhtust: kolmapäeval avasid seal Tallinna Filharmoonikud Tallinna Filharmoonia kontserdihooaja ning reedel toimus Olivier Messiaeni monumentaalse „Turangalîla-sümfoonia” ettekanne. Mõlema kontserdiga kaasnes ka üks eesti kultuurilugu puudutav lisaväärtus. Tallinna Filharmoonikud esitasid sama kava 10. X ka Viini Musikvereini Kuldses saalis, olles esimene eesti orkester, kellel on olnud au musitseerida selles kõrge renomeega paigas. Ning ER SO reedene kontsert oli Messiaeni hiigeloopuse esimene Eesti tervikettekanne. (Olin ise 1979. aasta kontserdil, kui ER SO esitas „Turangalîla-sümfoonia” kümnest osast viis.)

Kuid alustuseks Tallinna Filharmoonikute ja Andres Mustoneni kavast. Selle ülesehitus oli läbinisti klassikaline: esimeses kontserdipooles avamäng ja instrumentaalkontsert ning teises klassikaline sümfoonia ehk Mozarti avamäng ooperile „Cosi fan tutte” ja Klaverikontsert nr 9 Es-duur KV 588 „Jeunehomme” Lisa Smirnova esituses ning Beethoveni Sümfoonia nr 7 A-duur op. 92.

Klassikalise kava lisaboonusena sai esimeses pooles kuulda ka gruusia helilooja Gija Kantšeli (1935) humoorikat heliteost „Eine kleine Daneliade” (2000), mis tõi väliselt akadeemilisse konteksti mõnusaltpingevaba värskendust. Kantšeli on pühendanud selle helitöö filmirežissöör Georgi Daneliale, kelle mitme filmi (nt „Mimino” ja „Kin-dza-dza”) helilooja on ta omal ajal olnud. Teoses ongi tema filmimuusika tsitaate, mis on tervikusse põimitud hästi humoorikalt, nii et kõlaline esmamulje mõjus lausa „dekadentliku” salongimuusikana. Mustonen, muuseas, mängis selles loos hoopis viiulit ja musitseeris nii eriskummaliselt „blaseerunud” moel, nagu oleks eluaeg aristokraatlikes salongides dändisid lõbustanud.

Mina kuulsin Kantšelit nii teravmeelse muusikalise humoristina küll esmakordselt. Mozarti Klaverikontsert nr 9 Es-duur „Jeunehomme” kõlas Lisa Smirnova laitmatul sooleerimisel. Venemaal sündinud pianist elab ja tegutseb Austrias, on õppinud Salzburgi Mozarteumis ning tema mängutasemest annab tunnistust juba tõsiasi, et vaid 20aastasena debüteeris ta New Yorgi Carnegie Hallis. Mozarti Klaverikontserdi esimese osa ekspositsioonis võinuks orkestri keelpillide artikulatsioon olla ehk mõnevõrra kergem, samas oli seda artikulatsioonilist kergust Smirnova mängus kohe tunda. Pianisti pedaliseerimine oli kiiret tempot arvestades hästi maitsekas – tavaliselt mängitakse seda Allegro’t ehk pisut kuivemalt, aga Smirnova värvis klaveri kõla väga täpselt. Eriti veenvalt oli värvigamma paigas tema soolokadentsis.

Tuhandet
sündmused
Vali. Vaata. Naudi.

Eesti kultuuri
teejuht
internetis

Kõige väljendusrikkamalt mõjus aga klaverikontserdi II osa Andantino, kus ka keelpillide ühtne fraasihingamine oli legato's hästi kandev ja hingestatud kõlaga. Lisa Smirnova karakterikujunduse märksõnaks võinuks siin olla „poetiline tundelisuus“. Ja kui filigraanselt kõlasid kõik Mozarti rohked arabesksed ilustused! Ka finaali näitas, et see pianist ei eksi üheski detailsiltselt kunagi. Teises kontserdipooles kõlanud Beethoveni Seitsmes sümfoonia oli Mustoneni kujundatud karakterite selguselt selle õhtu kõige atraktiivsem ettekanne. Siin võis I osas kuulda väljendusrikkast dramaturgilist arengukaart ning II osas keelpillide fugato's selget polüfoonilist reljeefi ja kontrastset dünaamikarežiid. Ent särava punkti Beethoveni esitusele pani just finaali eeskätt tänu burleskse põhikaraktari artistlikule väljatoomisele. Pluss finaali teise plaani – dramaatilise polüfoonia veene ülesehitamine järjestikuste kulminatsioonide kaudu.

Kui kõnealust muusikaõhtut vaadelda Viini Musikvereini kontserdi eelproovina, siis on päris kindel, et väärt elamuse osaliseks sai ka Austria publik.

Olivier Messiaeni (1908–1992) hiiglasliku „Turangalila-sümfoonia“ (1946-1948 / 1990) ettekannet võib aga pidada lausa muusikaliseks suursündmuseks mitmest parameetrist vaadatuna: nii lisajõududega (kümme löökpillimängijat!) „relvastatud“ ERSO üliivimistletud koosmängu poolset kui solistide François Weigeli (klaver, Prantsusmaa) ja Thomas Blochi (ondes martenot, Prantsusmaa) filigraanse musitseerimise tõttu. Rääkimata juba Nikolai Aleksejevist, kes dirigendina tegi „Turangalilasümfooniast“ tõelise muusikalis-dramaturgilise lavastuse. Vastavalt suurteose pealkirjale, kus sanskritikeelne sõna turanga on tõlgendatav kui „kihutav aeg“ ja lila tähendab „elu ja surma mängu“.

Kümneosalise teose üle poolteise tunni kestnud ettekanne oli jaotatud kahte kontserdipoolde, kummaski viis osa. Hingetõmbepaus oli nii muusikutele kui publikule muidugi hädavajalik, kuna erinevat muusikalist materjali, pöörase kiirusega vahelduvaid rütmstruktuure ja mitmetasandilisi orkestrikihistusi on oopuses sedavõrd palju ja nii kontsentreeritult, et võrdlemisi raske on kõike isegi jälgida, esitamisest rääkimata.

„Turangalila-sümfoonia“ esimesed viis osa kõlasid eriti intensiivselt, kõrv püüdis sellest kaleidoskoopiliselt muutuvast mosaiigist selgelt meeldejäävaid teemasid esialgu tulutult välja peilida (kuigi kavalehel oli abiks isegi väike „spikker“). Kuid vähehaaval hakkasid Aleksejevi dirigeerimisel meelde kinnistuma ka sümfoonia põhikujundid, eriti massiivne raidkujuteema vaskpillidel ja keelpillide eepilise värvinguga armastusteema.

See armastusteema sai esimest korda hästi ekspressiivse väljundi teose neljandas osas „Armastuslaul II“, kus dissoneeruvad laadiintervallid moodustasid konsonantsete kooskõladega kõlaliselt väga eripärase amalgaami. Ent raidkujuteema lisandudes muutus polüfooniline tekstuur juba mingiks „metafooniaks“. Selle osa lõpus sai kuulda ka François Weigeli kirgastunud klaverikadentsi. Järgnev „Tähtede vere rõõm“ üllatas aga koguni jazzilike bigbändikõladega. „Turangalila-sümfoonia“ viis viimast osa mõjusid märksa vähem kaleidoskoopiliselt. Esituslikke tipphetki jäi siin meelde mitmeid. Näiteks kuuendas osas „Armuneae“, kus keelpillide armastusteema pealisehitisena sai kuulda klaveri ja soleeriva klarineti hajusalt sporaadilist dialoogi. Oma eriskummalise värvi lisas siin ka Thomas Blochi mängitud ondes martenot (ondes martenot ehk „Martenot' lained“ on Maurice Martenot' 1928. aastal konstrueeritud elektrooniline klahvpill, süntesaatori üks eelkäijatest).

Kõige kontsentreerituma dramaturgiaga mõjus kaheksas osa „Armastuse arenemine“, kus kõik varem kuulnud teemad põimuvad omavahel eripalgelistes konstellatsioonides. Sisuliselt oli see osa terve sümfooniatsükli töötuse funktsioonis. Esituslikuks kõrghetkeks tuleb lugeda ka järgnev „Turangalila III“, mis lummas oma kõlalise müstika ja löökpillirütmide maagiaga.

Pärast pompoosselt kõlanud finaali viimaseid helisid polnud publik aplausiga muidugi kitsi – standing ovations! Muuseas, Messiaenil on tegelikult veel üks, samuti kümneosaline hiigelsümfoonia „Des Canyons aux étoiles“ („Kanjonist tähtede poole“, 1974). Huvitav, kas mõni dirigent riskib kunagi ka selle teosega Eesti publiku ette tulla?

👁 Post Views: 2